

ЭФИР МАЙЛЫ ӨСІМДІКТЕР

Мақсаты мен міндеттері:

Қазақстанның эфирмайлы өсімдіктерінің компоненттік құрамы өсімдіктердің биологиялық білім саласындағы қазіргі замандағы жағдайын көрсету.

Жоспар:

- ❖ Эфир майлы өсімдіктер туралы жалпы түсінік
- ❖ Эфир майлы өсімдіктердің маңызы
- ❖ Эфир майлы өсімдіктердің классификациясы

- Эфир майы - ұшпа зат. Химиялық құрамы жағынан бұл әртүрлі қосындылардың күрделі қоспасы.

- Эфир майының антимикробтық қасиеті күшті болғандықтан халық медицинасында алатын орны үлкен. Дәрі - дәрмек жасайтын фармацевтика өндірісінде кең қолданысқа ие.
- Күшті антисептикалық, дезинфекциялық қасиеті бар эфир майлы өсімдіктер эвкалипте, насыбайгүлде, кориандр, жебіршөпте болады.

- Эфир майының күшті бактериоциттік қасиеті бар және оны дезинфекцияға, ауаны тазартуға қолданады. Аз мөлшерде лакқа, красқаға, препарат жасауға да пайдаланады.

Эфир майы жапырақтарға (шалфей, жалбыз, тасшөп) жиналады да, оларды қызып кетуден сақтайды; ол жемістерге (зире, кориандр, фенхель, анис), кейде жер астындағы мүшеларде (желгек) кездеседі, онда жер астындағы зиянкестерден (дән мен тамырдың өнуі) қорғау қызметін атқарады

ЗИРЕ

- Зирені хош иісті мәуесі үшін қашаннан бері өсіреді, онда 3-5% дейін эфир майлары бар. Зирені тұқымнан өсіреді. Мәуенің сулы тұндырмасы мен қайнатпасы атония мен ішек ауырғанда, метеоризмге (газдың жиналуы), бала емізетін әйелдердің сүті азайғанда емдік мақсатқа қолданылады.

Жалбыз өсімдігі

- Жалбыз Құлқайыр тұқымдасына жататын, биіктігі 15 м жететін, бұтақсыз жуан тамырлы өсімдік. Жер үсті бөлігін жұлдыз тәрізді түк басқандықтан, түсі көкшілденіп тұрады. Жапырағының сағағы қысқа, сұрғыштау, шеттері ара тісті, жалпы формасы жұмыртқа тәрізді. Жапырағының 2 беті де ұйысқан түкті. Жапырағы мен гүлінде эфир майлары болады

АНИС

- Кәдімгі анис көне заманнан бері өсіріледі. Анистің шыққан жері - Кіші Азия, Көне Египет пен Үндістанда егіп өсіріледі, Мәуесі үшін өсіреді, онда негізінен анетолдан (80-90%) тұратын 2-3% эфир майлары бар. Мәуесін емдік мақсатқа: қақырық түсіретін, ішек қызметін қоздыратын және жел айдайтын дәру ретінде пайдаланылады.

ФЕНХЕЛЬ

- Кәдімгі фенхель немесе дәріхана аскөгі, белгілі татымды және шипалы өсімдік.
- Мәуесінде 8-6% эфир майлары бар, олар жартылай (50-60%) анетолдан және 20% дейін майдан тұрады. Көктері эфир майларына, аскорбин қышқылына, каротинге, рутинге бай. Фенхельдің шипалық қасиеті көптен белгілі, бауырды, бүйректі, тұмаурату ауруларын, көз ауруларын емдеуге қолданылған.

Қазақстан территориясында, әсіресе Оңтүстік, Оңтүстік-Шығыс, Шығыс аудандарда өте көп мөлшерде жабайы өсетін эфир майлы өсімдіктер бар. Оларды зерттеген ғалымдар 23 тұқымдастың ішінен 500-ге жуық түрін анықтаған.